Фінанси та податкова політика

Дубинецька П.П.

аспірант кафедри менеджменту

Львівський національний університет ім.І.Франка

м.Львів, Україна

ПОДАТКОВІ РИЗИКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Забезпечення запланованих надходжень податків та відповідного наповнення бюджету є однією з найважливіших умов успішного розв'язання соціально - економічних завдань держави. Однак існують чинники, що породжують невпевненість у отриманні запланованих коштів, так звані чинники ризику.

Ризик - це ймовірність недоотримання доходів в умовах невизначеності при здійсненні певної діяльності. Що стосується податкового ризику, то це - вірогідність порушення податкового законодавства, внаслідок чого можливі втрати бюджету.

Управління й адміністрування податкових ризиків сприяють удосконаленню планування і прогнозування податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів (державного, регіонального й місцевого) у розрізі окремих податків, за регіонами, видами економічної діяльності, муніципалітетами. Це допомагає отримати повнішу картину того, наскільки "реальними є заплановані бюджетом податкові надходження" [1].

Поняття "податковий ризик", можна розглядати, як складовий елемент податкової системи [3]. В свою чергу, податкова система - це сукупність загальнодержавних, місцевих податків та зборів, що стягуються в установленому податковим законодавством порядку.

Невизначеність умов, у яких здійснюється наповнення бюджету шляхом збору податків, насамперед - це невизначеність зовнішнього оточення, що включає в себе об'єктивні економічні, соціальні та політичні умови, в межах яких здійснюється ця діяльність і до динаміки яких вона змушена

пристосовуватись. До цих умов можна віднести нестабільність державної влади, неефективну економічну політику уряду, регіональні проблеми, різку поляризацію інтересів різних соціальних груп тощо. Тому зміни в зовнішньому оточенні істотно впливають на умови здійснення діяльності податкової служби, перешкоджаючи запланованому наповненню бюджету [2].

Аналізуючи нормативно-правові акти податкового законодавства України можна виділити такі види податкових ризиків:

- зменшення податкових зобов'язань;
- збільшення податкової заборгованості;
- податкове навантаження з податку на прибуток становить менш ніж 3%;
- наявність нульового або від'ємного значення в нарахуванні податку на прибуток;
- заявлено бюджетне відшкодування щодо ПДВ;
- за чисельності працюючих до п'яти осіб відношення позитивного сальдо між сумою податкового зобов'язання й сумою податкового кредиту щодо ПДВ до обсягів операцій, які оподатковуються за ставкою 20%, податкове навантаження з ПДВ становить менш як 5%;
- розмір податкового зобов'язання дорівнює розмірові податкового кредиту за місяць та обсяг поставок за цей місяць більший від відповідної суми окремо по кожній області;
- виявлення недостовірності даних, які містяться в податковій декларації;
- у випадку, коли підприємство підлягає реорганізації або ліквідації;
- платник податку подав у встановленому порядку скаргу про порушення законодавства посадовими особами органу державної податкової служби під час проведення виїзної планової чи позапланової перевірки, в якій вимагає повного або часткового скасування результатів відповідної перевірки;
- щодо платника податків (його посадової особи) в порядку, встановленому законом, податковою міліцією заведено оперативно-розшукову справу;
- якщо стосовно посадових або службових осіб нижчого органу державної податкової служби, які здійснювали перевірку, почато службове розслідування

або порушено кримінальну справу.

Необхідно розмежовувати поняття “податкового ризику” для платників податків, податкових агентів і інших суб’єктів податкових правовідносин, що представляють інтереси держави. Причому для кожного з них він матиме різні форми прояву.

Податковий ризик з точки зору платника податків - ймовірність (загроза) донарахування йому податків (зборів), пені і штрафів в ході податкової перевірки за виниклих розбіжностей між платниками податків та податківцями у трактуванні податкового законодавства, яка може обернутися для господарюючого суб'єкта дійсним зростанням податкового тягаря.

Для можливості зменшення податкового ризику стосовно держави, основною характеристикою суб’єктів господарювання має бути платоспроможність - здатність підприємств вчасно виконувати свої зобов’язання.

Учасниками або зацікавленими сторонами в системі податкових правовідносин є: держава, що проектує та ухвалює податкове законодавство, виконує функцію податкового регулювання на законодавчому рівні; податкові органи, що забезпечують відповідний контроль виконання норм і нормативів податкового законодавства; платники податків - юридичні та фізичні особи, що виконують визначені податковим законодавством зобов’язання [3, с. 37].

Протилежність інтересів платників податків, а саме мінімізація податкових платежів, дає змогу законними способами зменшувати податкове навантаження на підприємство. Наявна протилежність визначених інтересів сторін податкових правовідносин спричиняє конфліктність системи оподаткування, що є характерною ознакою ризиків податкового планування суб’єктів господарювання.

Управління податковими ризиками сьогодні - один з видів професійної діяльності, що динамічно розвивається. У штаті багатьох західних фірм є особлива посада - менеджер з ризику (ризик-менеджер), до чиїх обов'язків входить забезпечення зниження усіх видів ризику. Ризик-менеджер поряд з відповідними фахівцями бере участь у прийнятті ризикованих рішень (наприклад, видача кредиту чи вибір об'єкта інвестування) і шукає способи того, як уникнути

небажаних ризиків. Ці дії називаються системою управління ризиками.

При оцінці ризику аналізують дві його складові: вірогідність настання і характер збитку. Вірогідність настання ризику може бути визначена об’єктивним або суб’єктивним методом.

Об’єктивний метод визначення вірогідності заснований на обчисленні частоти, з якою відбувається ризикова подія.

Суб’єктивний метод визначення вірогідності заснований на використанні різних припущень: думок того, хто оцінює, його особистого досвіду, оцінки експерта і тому подібне. Коли вірогідність визначається суб'єктивно, то різними суб’єктами аналізу може встановлюватися різне її значення для однієї і тієї ж події.

На завершальному рівні управління податковими ризиками суб’єкта господарювання є оцінювання його результатів. На цьому етапі необхідно зібрати й опрацювати інформацію щодо впроваджених на підприємстві схем мінімізації податкових платежів, а також щодо ризиків їхньої реалізації, зокрема й тих, які призвели до негативних наслідків. На основі зібраної та опрацьованої інформації аналізують обставини, що призвели до втрат та збитків.

Процес управління податковим ризиком, спрямований на досягнення допустимої його величини, повинен базуватися на аналізі ризикоутворюючих факторів і оцінкою окремих видів податкових ризиків, на основі якої доцільно приймати рішення про необхідність розробки заходів щодо їх нейтралізації.

Питання про розмір прийнятного рівня ризику, відповідного якогось балансу між очікуваною вигодою і загрозою втрат, повинен вирішуватися стосовно індивідуальної ситуації, яка детермінується завданням податкового планування, здійснюваного в даній ситуації (об'єктивний аспект) та індивідуальної схильності менеджерів (власників) до прийняття / неприйняття ризику (суб'єктивний аспект).

Аналіз сучасних методів оцінки фінансових ризиків дозволив виділити наступні методи, які можуть бути адаптовані для оцінки ризику в податковому плануванні: експертні оцінки, рейтинговий метод і аналогії, що відносяться до якісних методів оцінки, а також імітаційне моделювання, аналіз чутливості,

побудова дерева рішень та визначення точки беззбитковості з урахуванням податкового фактору, що відносяться до кількісних методів.

Отже, управління ризиками податкового планування суб'єктів господарювання - це сукупність методів, способів, прийомів і заходів економічного й організаційного характерів, спрямованих на дослідження різних видів ризиків податкового планування на підприємстві, та зниження їхніх негативних впливів при несприятливих подіях.

Література:

1. Вовчак О. Д., Кеменяш І. Г. Податкові ризики в системі управління економічною безпекою підприємницьких структур України / Фінанси України № 11/2008 р. ст. 41-46.

2. Десятнюк О.М. Управління податковими ризиками - нова парадигма розбудови податкової системи України / О.М. Десятнюк // Вісник НУ "Львівська політехніка". - 2009. - № 60. - С. 355-361.

3. Гранатуров В. М., Ясенова І. Б. Податковий ризик держави: визначення та класифікація/ Фінанси України № 10/2007 р. ст. 87-95.